

Pauline Worms foredrag "St. St. Blicher"

Taler

Pauline Worm
Forfatter og foredragsholder

Sted

Folkeforeningen for Randers
og Omegn

Jylland er groet langsomt op af Havets Skjød i Modsætning til enkelte mindre Dele af Danmark, der ere traadte pludseligt frem ved en brat Naturomvæltning. Dette sige Naturforskerne, og er det sandt, saa ligner Landet den Stamme, der beboer det; thi det er just Særkjendet paa den jydsk Folkenatur, at den udvikler sig langsomt, jevnt og roligt, men derfor ogsaa fast og sikkert, udvikler sig saaledes i det Skjulte, at Ingen aner, hvad det er, der vil bryde frem, hvad det er, der rører sig i den inderste Hjertegrund, dybt nede under en kold, ubevægelig, tilsyneladende næsten livløs Overflade. Det er til Jylland, Sønderjylland, at Sagnet henlægger Uffe hiin Spages Liv med de forunderlige tause Ungdomsdrømme og med Manddommens Storværk; det er til Nørrejylland, til Eggen her – Ammelhede i Virring Sogn – at Oldgranskerne ville knytte Sagnet om Amleth, Tossen, der blev udleet og spottet saalænge, til ogsaa han reiste sig i sin fulde Kraft og viste, hvad han duede til. Nu, Helteoldet ville vi for denne Gang lade hvile i sine Kæmpegrave; det er en anden Tid med en anden Gjerning, vi skulle see hen til: vort eget Aarhundrede, saadan som det var i sin Ungdomskraft, dengang vort Modersmaal havde „leet saa hjerteligt“ med Holberg og Wessel, at, som der staaer i Sangen, alle de Lænker, hvormed man troede at have bundet det, vare sprungne itu, og det nu, fri og frank, omgjærdede sig med en "stærk og trofast Vagt" af danske Skjalde. Een af dem var en Jyde, en rigtig Kronjyde, en Natur som Uffe og som Amleth, næsten opgiven i sin Barndom, endnu misforstaaet i sin Ungdom, længe overseet, ukjendt eller lidet paastkønnet, indtil han endelig, 45 Aar gammel, opnaaede, at hele Landet lyttede til hans Kvad, og at selv Hovedstadens Folk med Forbauselse lukkede Øine og Øren op og spurgte: Hvad? Kan noget Godt, noget saa Godt komme fra Jylland? – er et Nordlys, et virkeligt Lys i Norden, gaet op fra Randers, en By, hvorom vi hidtil ikke vidste Andet, end at den frembragte Lax og Handsker?

Manden var Steen Steensen Blicher. Det er, i Almindelighed taget, ikke noget usædvanligt blandt berømte Mænd, at de først have vundet Navnkundigheden

efter deres 45de Aar; men blandt Digtere er det et Særsyn; thi den digteriske, den kunstneriske Virksomhed overhovedet er ikke væsentlig betinget af de Sjælsevner og Aandskræfter, der naa deres fulde Udvikling i den Alder, man kalder Mandens bedste, kraftigste. Tvertimod: Ungdommen og Alderdommen have hver sin Poesi; men den Tid, der ligger imellem disse to Aldere, er egentlig den meest prosaiske i Livet; derfor have ogsaa Mytherne hos de forskjellige Hedningefolk fremstillet Digtingens Gud enten som ung eller gammel, aldrig som en moden, kraftig Mand; – og naar Blicher just i sin Manddomsalder skrev sine bedste Værker, saa veed jeg ingen anden Grund dertil end den langsomme Udvikling, ingen anden Forklaring end den, at han var en Jyde.

Steen Steensen Blicher blev født i Vium Præstegaard, Lysgaard Herred, Viborg Stift, den 11te Oktober 1782; gjennem sin Faders Moder nedstammede han fra Morten Luther, gjennem sin Moders Moder fra Skjalm Hvides gamle Slægt; men hans fem nærmeste Forfædre paa Mandssiden havde været Landsbypræster i Jylland; den sjette, hans Oldefaders Oldefader, var en Bondesøn, der fra Landsbyen Horsens i Vendsyssel kom i Handelslære i Aalborg, ægtede der sin Husbondes Datter og antog som Arving til Svigerfaderens Eiendom og Handel ogsaa dennes oprindelig tyske Slægtnavn Blücher eller Blicher. Vor Digter kom, efter hvad han selv fortæller¹, tilsyneladende dødfødt til Verden, var i sin Barndom lille, svag og spinkel og blev derhos anseet for at have et daarligt Nemme, en Feiltagelse, der ikke vil forundre os, naar vi høre, at skjøndt han havde og hele sit Liv beholdt en god Hukommelse for Kjendsgjæringer, var dog hans Evne til at lære Ord udenad og huske dem saa ringe, at han i sit ottende Aar en heel lang Vinteraften forgjæves plagede sig med en af fem Ord bestaaende latinsk Sætning og omsider under bittre Taarer maatte give tabt. Endnu som Mand kunde han ikke huske sine egne Digte, ei engang de korteste. At denne Mangel, paa en Tid, da Udenadslæsningen blev dreven efter en stor Maalestok, maatte blive ham en væsentlig Hindring, som kun en jydisk Naturs Udholdenhed var istand til at faa Bugt med, er let at forstaa; men Blicher seirede og blev i 1799 Student med udmærkelse, forberedt indtil 14 Aars Alderen af sin Fader, men senere af den lærde Skole i Randers. Den Sygelighed, hvoraf han som Barn havde lidt, var nu lykkeligt overvunden og ligesaa lykkeligt var han flere Gange undsluppen en nær Fare for en voldsom Død. Han var nu stærk, rask og fuldt udvoxet; da paadrog han sig i sit nittende Aar ved uforsigtig Badning en saadan Brystsvaghed og Nervesvækkelse, at Lægerne opgav ham som uhelbredelig. Saa besluttede han at helbrede sig selv. Vel var han saa mat, at han ikke uden Anstrengelse kunde gaa over et Stuegulv; men alligevel gik han paa

Jagt, gav sig til at blæse Fløite og havde endog Mod til, under disse Omstændigheder, i Efteraaret 1801 at paatage sig en Huslærerplads paa Falster. Han forlod Kjøbenhavn med en, efter hvad man troede, uhelbredelig Svindsot og vendte to Aar efter tilbage, sundere og stærkere end nogensinde før.

Under sit Ophold derude paa Landet havde han stiftet Bekjendtskab med Ossian; og i Hovedstaden, hvor han nu – nogle Sommerreiser fraregnede – blev boende i henved fire Aar, levede han, som han selv skriver, meest i de Dødes Selskab, deres nemlig, "som bestandig gaa igjen paa Jorden, og som i Kjøbenhavn særdeles og i stor Mængde spøge bag Slottet og paa Runde-Kirkes Loft". Han studerede – ikke Theologi men – levende Sprog, Reisebeskrivelser, Historie og fremfor Alt: Poesi. Til at holde Lærere i Sprogene havde han ikke Raad, ei engang til at købe Ordbøger; han maatte hjælpe sig med dem, der fandtes paa de offentlige Bibliotheker. Kun i Engelsk fik han et Slags Undervisning, d. v. s. han gav en Marinesoldat, der var født i London, Thee og Aftensmad for at tale Sproget med ham og vandt derved en saadan Færdighed i den engelske Udtale, at mere end een Britte senere antog ham for sin Landsmand.

Det var ogsaa med en Oversættelse fra Engelsk, og det var just i disse Studenteraar, at Blicher første Gang vovede sig frem for Offentligheden. Hans Fordanskning af Ossians Digte, der udkom i Kjøbenhavn – 1ste Deel 1804, 2den Deel 1809 – blev ikke uden Paaskjønnelse; men med det Navn, han havde indlagt sig som "Ossians heldige Oversætter", maatte han ogsaa i tyve Aar lade sig nøie. Samtidig med denne Oversættelgjerning havde han selv digtet en nordisk Tragedie: "Fostbrødrene"; men den brændte under Kjøbenhavns Bombardement, og da Forfatteren ikke senere har gjenoptaget Emnet, maa han vel selv have været utilfreds med dette sit Ungdomsarbeide. Hans Begavelse gik vist heller ikke i dramatisk Retning. Jylland frembringer – saavidt vides – hverken Skuespillere eller Skuespildigtere.

Under Kjøbenhavns Beleiring stod han i Forsvarernes Rækker; men da Fæstningen havde overgivet sig, og da han under Branden havde mistet al sin Eiendom tilligemed sit Erhverv som Timelærer, forlod han den mishandlede Hovedstad for at søge midlertidigt Brød og Husly i Randlev Præstegaard ved Horsens, hvorhen hans Fader nu var forflyttet. Herfra vendte han dog allerede næste Aar tilbage og tog efter en meget kort Forberedelse i Foraaret 1809 theologisk Embedsexamen med bedste Charakter. Det følgende Aar modtog

han en Adjunktplads ved Randers lærde Skole, og samtidig hermed ægtede han sin Farbroders, Provst Peder Daniel Blichers syttenaarige Enke, Ernestine Juliane Berg, der bragte ham en Stifsøn og nogen Formue. Ti Børn fødtes ham i dette hans Ægteskab.

Det var ogsaa i Aaret 1810, i Randers, at han skrev sit "første Digt", det vil sige: det første, som han selv fandt værdigt til at trykkes. Trykt blev det dog først 4 Aar senere i en Samling: „Digte af St. St. Blicher, 1ste Deel", der 1814 udkom i Aarhus. Dette første Digt var et Fremtidsvarsel, endnu stoltere og dristigere end "Ønskerne" af Carl Bagger. Steen Steensen Blicher, der gik i sit 28de Aar og endnu kun havde et Navn som Oversætter, lovede her at skjænke sit Fædreland Sange, der skulde mindes fjernt i Tiden,

"Naar Ingen veed, hvor Skjaldens Gravhøi findes,
"Og Ingen af hans Slægt er mere til."

Men det lod ikke til, at Varslet skulde gaa i Opfyldelse; thi saavel denne Digtsamling som "Jyllandsreisen i 6 Døgn" (Aarhus 1817) og de herlige „Bautastene", der udkom i Odense 1823, maatte i lang Tid dele Provindslitteraturens sædvanlige Lod, kun at ændses indenfor en snæver Kreds. Lidt videre maaskee kom de forskjelligartede Bidrag til Elmquists "Læsefrugter" og endelig „Sneeklokken", en Nyaarsgave fra Viborg 1826. Hvad der bidrog til at vække Opmærksomhed for denne sidste Samling, var, at Forfatteren Aaret forud havde faaet en historisk Tragedie: "Johanne Gray", antaget ved det kongelige Theater. Dog var den kun i kort Tid gaaet over Scenen; den var snart bleven henlagt og egner sig vel ogsaa bedre til at læses end til at spilles.

Samtidig med sin Digtvirksomhed i Aarene 1810-1826 havde Blicher ogsaa ved et Par Smaaskrifter og ved mange – tildeels anonyme – Bladartikler indledt en anden Deel af sin Livsgjerning, den at gribe ind i alle de Tanker og Idrætter, der i hans Tid bevægede Folket, og – ikke sjældent – at være den Riddersmand, der, længe før en ny Tanke var modnet til Daad, vovede at knæsatte den som sit eget Barn og tage det første Stød af for den, det første Stød, der tidt er det haardeste og farligste, enten det saa kommer som et Slag af Raahedens Kølle eller som et Skud af Vittighedens Piil.

Men havde i disse Aar Blichers offentlige Fremtræden været fleersidig og afvejlende, saa havde hans private Liv næsten endnu mere været det. I Randers

var han kun bleven et Aar. Hans Lønning som Adjunkt foreslog kun til et Fjerdingaars Fornødenheder; men hvad der endnu mere gjorde ham kjed af Opholdet her, var, at han af „visse Folk“ blev,

"Jeg siger, traadt og sparket, men jeg mener: oversnøflet,
"For Disputerelyst tilstrækkelig karnøflet,"

som han selv fortæller i et Riimbrev til en Ven. Det vil sige: han kunde ikke enes med Skolens Rektor, tog derfor sin Afsked og blev Forpagter af sin Faders Præstegaard i Randlev.

Her var han i 8 Aar, og medens Familien voxede, smeltede hans Hustrues medbragte Formue bort. Præstegaardsjorderne, der kun bestode af nogle og fyrgetyve Tønder Land, kunde ikke brødføde saa Mange. Han søgte da Præstekald, mere – det maa vel desværre siges – af Nød end af Lyst. For dyb en Aand til at gaa ind paa Tidens flade Rationalisme, for fribaaren til at være „orthodox“, for meget Digter, Fædrelandsven og Menneske til at drages hen mod Pietismen, havde han i de stridende theologiske Leire intetsteds hjemme, og skjøndt han vistnok gjerne derfor, just derfor, kunde have følt sig kaldet til at forkynde en Landsbymenighed Fredens Evangelium, saa manglede dog denne indre Kaldelse. Hans Sendelse var en anden. Til at optræde som Taler brøstede det ham af Naturen paa Lyst og Mod, og da han, efter sin Faders inderlige Ønske, første Gang skulde prædike i Randlev Kirke, vilde han, det tilstaaer han selv, være løben sin Vei, dersom der havde været en Udgangsdør bag Alteret. Men der var ingen; følgelig maatte han op paa Prædikestolen, og han skilte sig da ogsaa, baade efter Faderens og Sognets Mening, godt ved sit Hverv. Den førømtalte Mangel ved hans Hukommelse var ham naturligviis ogsaa til Hindring, hvergang han vilde forberede sig til en Prædiken.

Imidlertid havde han i disse 8 Forpagteraar ikke forsømt Leiligheden til at øve sig som kirkelig Taler. Han haabede nu en Udnævnelse, men havde længe haabet, ventet og søgt forgjæves. Træt af at skuffes og maaskee ikke uden en uklar Fornemmelse af, at denne gjentagne Skuffelse kunde være en Advarsel fra en høiere Magt end Landets Styrelse, tog han en anden Beslutning. Han skrev en "Bekjendtgjørelse", formodentlig tiltænkt Aarhus Avis og saaledes lydende: "En theologist Kandidat søger Ansættelse som Skovrider ,eller Skytte hos et Herskab. Han tilbyder i den Tid, som bliver tilovers fra hans egentlige Bestilling, at undervise i ,Latin, Græsk, Tydsk, Fransk, Engelsk og Italiensk. Paa

Duelighed som Jæger kan fremvises de paalideligste Attester." – Med dette Dokument gik han til en adelig Jorddrot i Omegnen, ogsaa en ivrig Jæger, med hvem han ofte havde øvet Konsten, og bad om hans Vidnesbyrd. Herremanden studsede, fraraadede sin Ven dette efter hans Mening fortvivlede Skridt og fik da tilsidst det Løfte af Blicher, at han ikke vilde indsende Annoncen, før endnu et Haab om præstelig Befordring var glippet for ham. Strax efter reiste Adelsmanden til Kjøbenhavn og lagde et vægtigt Ord ind paa høiere Steder; Blicher fik det første Embede, han derefter søgte; det var Thorning og Lysgaard Pastorat i hans Fødeegn.

Det var i Efteraaret 1819, at Blicher blev Præst. At han derfor lige godt vedblev at være Digter og Skytte, forstaaer sig af sig selv; Egnen, han var omgivet af, den „stille, mørkladne Hede", indbød just dertil, og han følte sig sagtens ogsaa lettere og friere, naar han vandrede over Lyngtuerne, end naar han sad hjemme i den forfaldne Præstegaard, paa hvis Vedligholdelse og, for en Deel, Ombygning der Aar efter Aar maatte anvendes mange Penge – som han ikke havde. I finansiell Henseende var hans Stilling ikke forbedret. Da han kom til Stedet, skyldte han kun et Par hundrede Daler bort; men med 5000 Rigsdalers Gjæld og sex Aars Skatterestancer forlod han det 1825, da han var kaldet til Sognepræst for Spentrup og Gassum, Nord for Randers. Det er til dette Embede, at hans Digternavn for Fremtiden er knyttet; det var derfra, at han omsider blev kjendt over Danmark, maaskee tør vi sige: over Norden, og det er der, at hans Gravhøi staaer med et Mindesmærke, der dog idetmindste skal vise nogle Slægter, hvor hans Støv hviler.

I Aaret 1827 begyndte han i Forening med Bogtrykker Elmenhoff i Randers Udgivelsen af "Nordlyset", et Maanedsskrift, der blev fortsat i de to følgende Aar, og hvoraf der i det hele udkom 12 Bind. Havde det i "Sneeklokken" været Hymner til det gjenfødte Grækenland, der fængslede Læserens Sind og Tanke, saa var det her en Digtning af ganske anden Art; det var – jydsk Noveller.

Som lyrisk Digter har Blicher blandt sine Samtidige mange Ligemænd og et Par Mestre; men med sine Noveller staaer han ene. Hvad er en Novelle, og hvori adskiller den sig fra en Roman? Oprindeligt deri, at i Romanen fremtræder det Sjeldne, Eventyrlige, Fjerne, Vidunderlige, med et Ord: det Romantiske, i Novellen derimod det kjendte, Hjemlige, Hverdagsagtige. De ældste Romaner henlagde Scenen til svundne Tider og fremmede Lande; de ældste Noveller vare Fortællinger fra Digterens egen Samtid og eget Fædreland. Man skulde

orienteres i Romanen, og heraf fulgte, at der fordredes et heelt Tidsmaleri, en sammenhængende historisk Billedkreds; man skulde ikke orienteres i Novellen, og heraf fulgte, at der af den kun fordredes Stemning, Situation, Belysning af et enkelt Livsforhold, kjække Skildringer, Charakterer, tegnede med raske Træk. Den oprindelige Skillemuur er falden: man har hjemlige Nytidsromaner og historiske, udenlandske Noveller; men den afledte Grændselinie (om et saadant Udtryk kan bruges) bestaaer endnu, og det er kun i Henseende til den, at Blichers Fortællinger have faaet anvist deres Plads i Systemet. Blicher har i et Par Noveller⁵ henlagt Skuepladsen til et fremmed Land, i adskillige er han gaaet flere hundrede Aar tilbage i Tiden; men det Mærkeligste er, at just i sin egentlige og virkelige Nytidsdigtning fører han Læseren – det vil da sige: nærmest den kjøbenhavnske – ind i en Verden, der fremfor den svundne Tid, fremfor Italien og Frankrige for ham er et ukjendt Land, og denne Verden er: Folkelivet paa de jydsk Heder.

Om det er Blicher eller Auerbach – en Jyde eller en Jøde – hvem Æren tilkommer for at have været Bondens første Digter, det veed jeg ikke; men skulde endog – hvad jeg nødig vil tro – Tanken om at finde Poesi ogsaa i Landalmuens Liv og Sæder først være opstaaet paa tydsk Grund, saa ville vi trøste os med – for det første: at den tydske Forfatter ikke var af ægte tydsk Rod; – for det andet: at vor Digter er altfor eiendommelig til at have gaaet i Skole hos ham. Landsbyhistorier som Auerbachs er da St. Blichers Noveller i Reglen heller ikke, eftersom de gjerne spille i de Egne, hvor en Mand, der hed Lyngby, beklagede, at han kunde reise mange Mile uden at komme videre end til den første Stavelse af sit Navn; det Skær, der hviler over dem, er Hedens fulde klare Dagslys, vexlende med Tordenskyer og vilde Lyn, eller det er Kornmodsglimtene i den vemodige Høstaften. Hans Skildringer af jydsk Landskaber har man kaldet klassiske, og det Fuldendte ved dem er, at de smelte saa harmonisk sammen med hans Billeder af det Menneskeliv, der føres i disse Omgivelser.

Det er værdt at lægge Mærke til, at alle de Digtere, der ere fødte i Jylland, ligefra Blicher og Ploug som de største, ned til Thyregod og andre Smaafolk, have – ikke megen Fantasi, ikke nogen stor Gave til at frembringe af Intet, men et desto dybere Blik for Tilværelsens Poesi, en forunderlig Evne til at see det fra Aandens Side, hvad f. Ex. Sjællænderen kun griber fra Natursiden. Det er den samme Forskjel, en Konstdommer har fremhævet mellem Malerne Dalsgaard og Exner – igjen et jydsk Snille ligeoverfor et sjællandsk. Der kunde sikkert drages en

interessant Parallel mellem Finnernes Bidrag til den svenske og Jydernes til den danske Digtekunst, mellem Runeberg og Blicher; men udbyttet af en saadan Undersøgelse vilde nok blive, at medens Finnen som Digter staaer paa Vagt for Natursandhedens Fordringer til Poesien, staaer Jyden i samme Egenskab som Værge for Poesiens Fordringer til Natursandheden. Den Bro, der fører fra Virkelighedens grønne Jord til Idealets Alfeland, faaer Ingen i Norden Lov til at afbryde; thi de jyske Digtere vogte den der, hvor den begynder, de finske der, hvor den ender.

Novellerne fra „Nordlyset“ og dem, Blicher skrev i de følgende Aar, samlede han i fem Bind, der i Aarene 1833-36 udkom i Kjøbenhavn; samtidig hermed udgav han i 2 Bind sine "samlede Digte", og de to Samlinger forøgedes 1840 med et for Noveller og Digte fælles „Supplementbind“, der blandt Andet ogsaa indeholdt de under Navnet „Svithiod“ tidligere særskilt udgivne poetiske Minder fra en Sommerreise i Sverig 1836. Som een af dem, der tidligst og ivrigst greb Tanken om Nordens aandelige Eenhed, havde han paa denne Reise, i Forening med en svensk Videnskabsmand, lagt Planen til Udgivelsen af en "Poetisk Unionskalender"; men denne Plan var ikke let at udføre, og da ved Nyaar 1839 Frederik Barfod begyndte sin „Brage og Idun“ med samme Unionsformaal, faldt den bort af sig selv.

Denne Reise i Sverig – den gik til Stockholm og Upsala – var den første og eneste, Blicher foretog udenfor den danske Stats daværende Grændser⁶; udenfor de nuværende var han een Gang til, nemlig 1838, da han bereiste Vesterhavets Kyst fra Elben til Ringkjøbing Fjord. Indtrykket af denne og flere nordligere jyske Vandringer har han gjengivet i en humoristisk Reiseskildring: "Vestlig Profil af den cimbriske Halvø", Kbhvn. 1839.

Mellem de to Reiseaar laa en Sommer – 1837 – i hvilken Blicher skulde gjentage Erfaringerne fra sin Ungdom i Henseende til hvad han kalder sit Legemes mærkværdige Fornylsesevne, saa vel som til Aandens Herredømme over legemlig Lidelse og Svaghed. En let Forkjølelsesfeber havde ved et Misgreb af Lægen saaledes forværret sig, at denne ikke længer vidste noget Raad, og Blicher laa i to Maaneder, anset for Dødens sikre Bytte, næsten uden anden Næring end Sukkervand. Hans næstældste Søn, der studerede, blev kaldt hjem fra Kjøbenhavn for at ordne hans Sager; denne kom og foreslog, at man skulde kalde en ung Læge, der dengang nylig havde bosat sig i Randers. Raadet blev fulgt, og Blicher kom sig ganske, til stor Forundring for Alle, endog Lægen selv,

der, som Blicher skriver, ikke vidste, at det var et gennemhærdet og læderseigt Jægerlegeme, han havde havt under Behandling. Men under denne lange, afkræftende, smertelige Sygdom havde Digterens Aand været saa usvækket, at han kunde diktere sine Børn en munter Novelle og den deilige "Svanesang", der dog ikke blev en Svanesang for Alvor; thi Blicher levede endnu 11 Aar derefter og skrev i dem mange andre Sange.

Disse 11 Aar af et Digterliv, for hvilke det danske Folk staaer i Gjæld til Doktor Møller i Randers, ere nu rigtignok, naar man sammenligner dem med de elleve, der gik nærmest forud, kun at betragte som en Efterhøst. Een Bog bragte de, der, saa lille den er, altid vil hævde en fremragende Plads blandt sine Sødskende; vi skulle senere komme tilbage til den; men hvad de ellers gav, staaer for det meste ikke i Høide med Blichers tidligere Arbejder. Om "Trækfuglene"⁷ sagde et kjøbenhavnsk Blad, at det var en Bog, der førte "invita Minerva" til Valgsprog; men dog dvælede det samme Blad med varm Deeltagelse ved de smukke Strofer i Indledningsdigtet:

"Sig nærmer Tiden, da jeg maa væk;
"Jeg hører Vinterens Stemme;
"Thi ogsaa jeg er kun her paa Træk
"Og haver andetsteds hjemme."

"Jeg skulde sjunget lidt meer maaskee,
"Maaskee vel ogsaa lidt bedre,
"Men mørke Dage jeg maatte see,
"Og Stormen rev mine Fjedre."

"Jeg vilde gjerne fra høien Sky
"Udsendt de gladere Sange;
"Men blive maa jeg for Kost og Ly
"En stakkels gjældbunden Fange."

Gjælden, der trykkede ham, før han kom til Spentrup, have vi talt om. Det var et godt Kald, han der havde faaet; men han havde ti Børn at opdrage, og en Broder, som døde, efterlod ham tre at sørge for; det gik derfor ikke saa hurtigt med Gjældens Afbetaling, som Kreditorerne ønskede. Een af dem, der havde maattet vente til Anno 1839, tabte i det nævnte Aar Taalmodigheden og tilskrev sin Skyldner et krænkende Brev, der havde til Følge, at denne traf Forberedelser

til at sælge alt sit Eie ved offentlig Auction. Da var det, at Blichers tidligere Medudgiver af "Nordlyset", Redaktøren af Randers Avis, i sit Blad henvendte en indtrængende Opfordring til dets Læsere om "at betale en Deel af Jyllands Gjæld til denne Mand ved at befri ham fra den Gjæld, hvorunder han sukkede." Dette Ord vendte ikke tomt tilbage; dog var det ikke Jyder alene, der ved denne Leilighed kom ihu, hvad de skyldte ham: de tre Brødre Qvistgaard sendte ham fra Sjælland en kostelig og sjælden Hædersgave – en Sølvurne, saavidt jeg veed, fyldt med Guldpenge – til Tak for den "Bautasteen", han havde sat deres Fader, der var een af de Faa, som 1807 ved Kjøge foretrak en hæderlig Død for en skjændig Flugt. Saaledes blev da det Slag, der havde været bestemt til at ramme Blicher ret føleligt, ikke alene afværget, men det blev Aarsagen til den største og maaskee eneste Hædersbeviisning, han i levende Live nød. Den var – ligesom Alt, hvad der er gjort for at ære ham efter Døden – en Gave af Folket, en Nationalbelønning; thi Regeringen udmærkede – som Fr. Barfod har sagt – Steen Steensen Blicher kun ved ikke at udmærke ham.

Foruden Kreditorerne var der endnu en Art af Plageaander, der i en Række af Aar og maaskee lige til det Sidste foruroligede vor Digter: det var de Folk, der ikke toge i Betænkning at stille Fordringer til hans Evner og Villie, hvergang der i deres Slægt eller mellem deres Venner forefaldt et Bryllup, et Barselgilde, en Konfirmation, en Fødselsdag eller en Begravelse. Nu, en ypperlig Leilighedsdigter var just Steen Blicher; det laa i hans jyske Eiendommelighed, som jeg før talte om, og derom vidner hans „Bordvise ved en Farvers Bryllup," hvor han har fundet det poetisk Beaandende ikke i et ungt Pars Ægteforening, men i selve Farverhaandværket, i Farverne; derom vidner hans bekjendte Elegi⁸ ved en gammel Frues Død i Aarhus, og derom kunde der fremdrages mange flere Vidnesbyrd. Men at finde Poesi just i Livets allersædvanligste Tilskikkelser vilde dog ikke altid lykkes ham;

"Thi naar sig Rasmus gifter med Elsebeth,
"Og Elsebeth skjænker en Pode ham vel saa net;
"Naar Peder dør og bliver til Jordan stedet
"Og Arvingens Øie smukt i sin Orden vædet;
"Naar Povel feirer et Aars Udfyldelse
"Med Rombuddings Ædelse, Viins Indtyldelse;
"Naar Mette konfirmeres i nedringet kjole smukt,
"Mads bliver Kavaleer og slipper for Skoletugt –
"At Sligt da skal virke Begeistringens Hævelse,

"Besøg paa Parnas og Pegasi Beskrævelse,
„Det involverer just ingen Nødvendighed",

og derfor faae han sig nødt til ved en "Bekjendtgjørelse" i Randers Avis at bede sig fritagen for

"Lavelser

"Af Vers til Bryllupper, Barsler, Begravelser,

"Til gamle Matroner og unge Deiligheder.

"Med flere heel tidt forekommende Leiligheder;"

hvilket Forlangende han fandt saa meget mere rimeligt, som han kun var Frimester og ikke havde Bevilling paa Svendes ei heller paa Drenges Holdelse." – Men til dette „overhaands billige Ønskes Fremførelse" føiede han een Undtagelse: han vilde altid være rede til at hjælpe sine Venner. Jeg frygter, at dette Forbehold tilintetgjorde Virkningen af det Hele: de Fleste ville gjerne henregne sig til en Mands Venner, naar det gjælder om at opnaa en Tjeneste af ham.

„Bekjendtgjørelsen", jeg her har citeret, er af ældre Datum. Det Værk fra hans Livs Høstaften, jeg før hentydede til som et af hans eiendommeligste og uforglemmeligste, er "E Bindstouw", udgiven i Randers 1842. Den indeholder Fortællinger og Digte i "Kronjydernes" Folkemaal, samlede i een Ramme ved den Fiction, at det er en Forsamling af Gamle og unge, Mænd og kvinder, der, medens de udøve det Husflidens Værk at "binde Hofer," meddele hverandre, hvad de selv have oplevet, digtet eller hørt i andre "Bindestuer". Vistnok er ikke Alt i denne Samling lige nyt; men de faa ældre Stykker, den har optaget, vare dog saa godt som nye for den Tids yngre Læsere; heller ikke var det altsammen lige godt; men det er dog kun ganske Lidt – jeg mindes kun et Stykke – man kunde ønske heel borte. Betragtet som Heelhed er Samlingen et saa træffende, klart, malerisk og poetisk Billede af den jyske Bondes Færd, Tænkesæt og Livsvaner, som ingen Anden end Steen Blicher kunde give det.

Der er Digtet: „Sessel". Hvad ingen ægtemand i hele Verden udenfor Jylland vilde vove: at optage sin Hustrues for død anseete gamle Kjæreste, ham, hun i elleve Aar havde ventet paa, i sin Gaard, som om det havde været hendes Broder, det kan Søren vove trygt; han behøver allermindst at frygte for Folkesnak; thi enhver af hans Naboer, der ligesom han have giftet sig en Eiendom til, vilde i

hans Sted have gjort det Selvsamme. Naturtro er ogsaa baade i Fortællingen "Messingjens" og i den vemodig yndige Sang "Faawal, Mari!" den gode Forstaaelse, der hersker mellem Bonden og hans Husdyr. Kyrasseren spørger sin Hest og faaer Svar; han tvivler aldeles ikke om, at „Jens" har forstaaet ham. Pigen, der jages bort fra den unge Bondes Gaard af hans Moder, som ikke vil taale en Mesalliance i Familien, faaer kjærlige Afskedsblikke fra de tørede Køer og Kalve, og Hunden følger hende paa Vei, indtil hun befaler ham at vende om. Det er, som om om [sic] de allesammen vidste, at hun var deres Husbondes udkaarede Brud, som han af Lydighed mod sin Moder og sin Stands Fordomme har maattet give Afkald paa. Men Dyrene have ingen Sands for Pengeberegninger – den fattige Marie har deres hele Sympathi.

Maaskee har Een og Anden troet om Steen Steensen Blicher, at han selv ikke forstod sig paa Penge, ikke kunde styre sine Ting, levede i en Drømmeverden, var, som det gjerne hedder om høitflyvende Aander, klog paa Himlens Løb, men en Tosse paa Jorden. Men i saa Fald er man aldeles paa Vildspor. Dersom man bilder sig ind, at den stakkels forgjældede Digter f. Ex. ikke vidste, om 13 Mark for en Tønde Rug er en høi eller lav Taxt, saa tager man betydeligt fejl, og det kunde hændes, at de, der meest have forarget sig over hans Armod, allermindst kunde løse den Regneopgave, hvorledes under saadanne Kornpriser en Mand med Familie skal kunne istandsætte og tildeels gjenopbygge en forfalden Præstegaard uden endda at sætte fulde 1000 Rdlr. til om Aaret. Blicher havde Sands for mange jordiske Ting: for "Bindestuer", Høraavl, Træplantning, Kvægracernes Forædling – men rigtignok endnu mere for Folkets Forædling, Folkebevidsthedens Vækkelse, Fædrelandets frivillige Forsvar.

I Marts 1848, just som en ny Tids Morgen gryede, just som de største og bedste af de Tanker, han havde lidt og stridt, var bleven haanet og spottet for, kom til et alvorligt Gjennembrud i Folket, gik Steen Steensen Blicher til Hvile – vi kunne ikke sige, mæt af Dage; thi for en saa kraftig Natur var 65 Aar ingen høi Alder – snarere maa det hedde: træt af Modgang, Fortrædeligheder og Sorger af mange Slags. To Aar før havde han paa Opfordring af fine Foresatte søgt og faaet sin Afsked som Sognepræst.

Blicher var en praktisk Idealist: praktisk ikke i Modsætning til upraktisk, men i Modsætning til theoretisk. Det var ham ikke nok i sin Digtning at fremstille det Skjønne, Kraftige, Ædle, Livsfriske og Varme; han vilde føre det ind i

Virkelighedens Verden, i den jydsk Folkebevidsthed, for at det fra Jylland kunde gaa videre, udover Danmark, udover Norden. De Midler, han valgte, vare maaskee ikke altid de heldigste, de meest tidssvarende: nogle af hans Tanker vente endnu og skulle maaskee længe vente paa deres Indførelse i Livet – jeg skal blot nævne Nationaldragten, som han vilde iføre os Alle – andre har den allerseneste Tid næsten tyve Aar efter hans Død optaget paany, f. Ex. Almeenvæbning – med hvilken Kjærlighed vilde han ikke have omfattet Skytteforeningerne! Men dette udrettede han, medens han levede: han skabte vore Folkefester; han hjalp at nedbryde Skrankerne mellem de forskjellige Stænder; han lærte Kjøbstadfolket at agte Landboerne, de Store at sidde tilbords med de Smaa. Det er væsentlig hans Fortjeneste, at man ikke længer inddeler Landets Indbyggere i Folk udenfor og Folk indenfor Bondestanden. Og hvad nu angaaer Jyderne som Jyder, saa har han viist os, at vi slet ikke behøve at skamme os ved vort Fødeland, at vor Stamme med sin Eiendommelighed har sin Plads i Nordens Historie, og er denne Plads i Kulturhistorien end ikke den forreste, saa er den dog derfor ikke uden Betydning. Jylland, der seent voxede frem af Havet, har seent givet fine Bidrag til Aandslivet i Norden, men det har givet dem, og det kan i mere end een Betydning blive sandt, hvad en anden Skjald har sunget: at „naar Lundens" (Sjællands)

– "Fuglechor

"Har Sommeren udsjunget,

"Naar Stormen over lolde Jord

"Har Stemmen undertvunget,

"Da toner med en liflig Klang,

"Da klinger høit en Svanesang

"Udover brune Hede."

1. Som Kilde er her benyttet Blichers Selvbiografi i Barfods "Brage og Idun", 3die Bind, 1840.
2. dårlig lærenemhed
3. overfuset
4. manglede han fra naturens side
5. "Abeillard og Heloise", "Fiore og Fiorette" – og maaskee flere. ("Telfe" medregne vi ikke, da jo Ditmarsten, dengang Novellen blev skreven, hørte med til den danske Stat.)
6. Dette er dog, strengt taget, ikke korrekt; thi paa sin Reise i Hertugdømmerne siger han tillige at have besøgt "Hansesæderne", rimeligviis Bremen og Hamborg.
7. "Trækfuglene, en Naturkoncert" udkom i Kbhvn. 1838 og blev senere optagen i "Samlede Noveller og Digte. Supplementbind."

8. Optagen i Holsts poetiske Læsebog.

9. Rytteren

Kilde

Smaaskrifter og foredrag af Pauline Worm, første Samling. 1869. Kjøbenhavn: Karl Schönbergs Forlag. Louis Kleine Bogtrykkeri. <https://www.kb.dk/e-mat/dod/115208056225-color.pdf>

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Foredrag

Relateret

Pauline Worms foredrag om Holger Danske-sagnet
24. marts 1865

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/pauline-worms-foredrag-st-st-blicher>